

Адыгэ макъ

№ 81 (19846)

2011-рэ илъэс

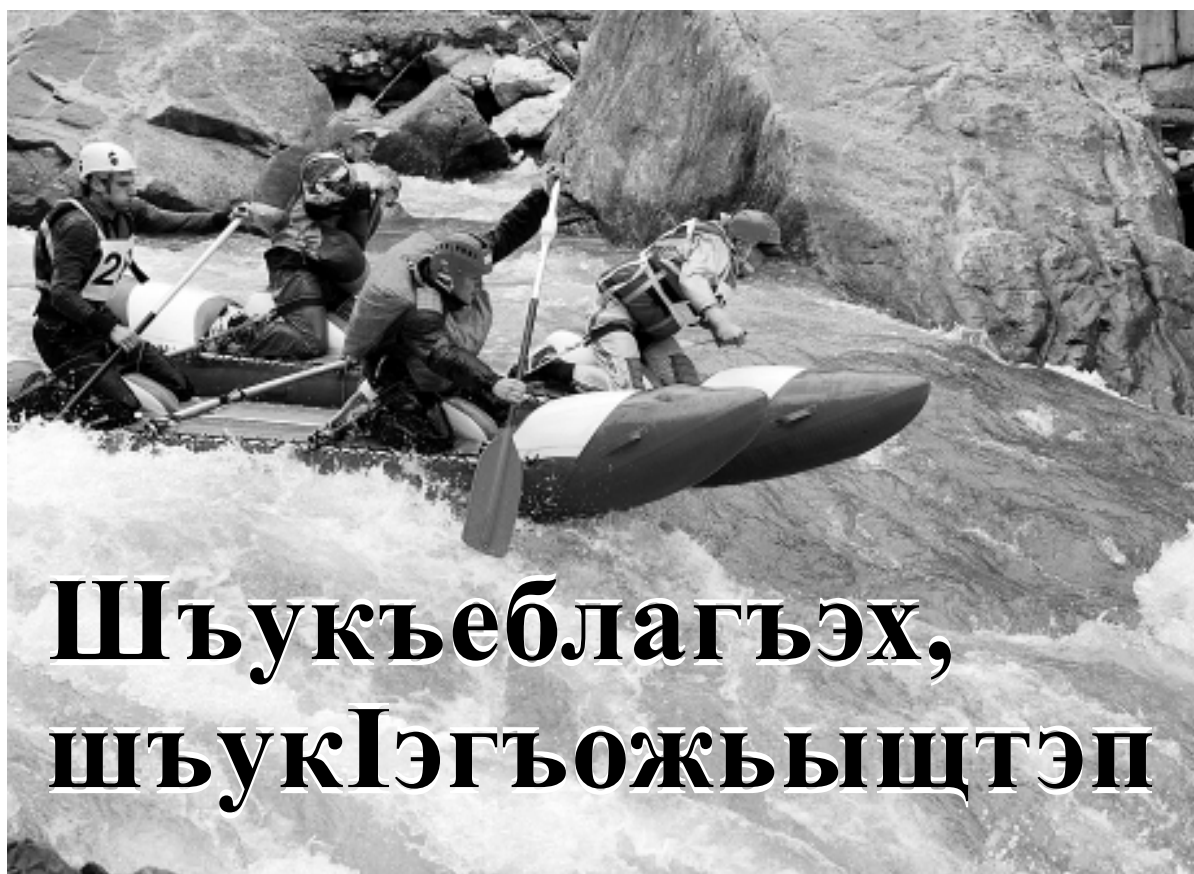
МЭФЭКУ

МЭЛЫЛЪФЭГЪУМ и 28-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИГЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

РАФТИНГЫР. ХЭГЪЭГУ ЫКИИ ДУНЭЕ ЗЭЛУКІЭГЪУХЭР

Шъукъеблагъэх, шъукІэгъожьыщтэп

Урысыем, Адыгеим, ІэкІыб хэгъэгумэ якомандэхэр зыхэлэжьэщтхэ зэнэкъокъухэр мэлылфэгъум и 27-м рафтингымкІэ аублагъэх. ЗэлукІэгъухэр псыхъоу Шъхьагуащэ щэкІох.

— Тэ анахъэу тызыфэгъэ-зэгъэщтыр футболымкІэ, волейболымкІэ, нэмыкІ спорт лъэпкхэмкІэ зэнэкъокъоу шы-Іэщтхэр ары, — еІо зэхэщакІомэ ащыщэу Хьаткьо Алий.

— Щыфмэ дэгъоу загъэпсэ-фыным, уахътэр гъэшІэгъонэу агъэклоным тыпылбъыщт.

— Зэнэкъокъу шъхьаІэхэр Шъхьагуащэ ипсыорхэм ащы-клощтых, — кытыІуагъ АР-м

туризмэмкІэ ыкІи курорт-хэмкІэ и Комитет иотдел ипашэу Генрих Дерзиян. — Апэрэ чыплэхэм дунаим шыцІэ-рыІо спортсменхэр афэбэнэ-щтых. Рафтингыр зикІасэ-хэр, зызыгъэпсэфы зышІои-гъохэр зэлукІэгъумэ къятэгъэ-благъэх.

ЖъоныгъуакІэм и 3-м зэнэ-къокъухэр аухыщтых.

Бжыхъасэхэм яшІушІэх, гъэтхасэхэр апхъых

Республикэм бжыхъасэ гектар мини 107,4-м ехъоу кышцагъэкІыгъэм шыщэу гектар мини 105-м фэдиз хъазырмэ минеральнэ чыгъэшІухэр апэрэу алэклагъэхьагъ. Бжыхъасэхэм ятІонэрэу яшІушІэгъэныри мы мафэхэм лъагъэкІуатэ. Бжыхъэ коцэу къагъэкІыгъэ гектар мин 81-м ехъум, джащ фэдэу хъэ гектар мин 13-м ехъум апэрэу яшІушІагъэх, ятІонэрэу зэшІушІагъэхэр коц гектар мин 60 фэдиз хъазыр ыкІи хъэ гектар мини 5-м ехъу. ЯтІонэрэ ешІушІэгъур анахышІоу зыщызэ-хэцэгъагъэхэм ащыщых Джэджэ, Коцхъэблэ, Шэуджэн районхэр.

Бжыхъасэхэм зэрэшІушІэхэрэм даклоу ахэм уцыжъхэр ахэгъэкІодыкІыгъэнхэм фэшІ химическэ препаратхэмкІэ адэлажъэх. Мэлылфэгъум и 27-м ехъулэу аш фэдэу зыдэ-лэжъагъэхэр коц гектар мин 45-м ыкІи хъэ гектар мини 10-м афэдиз. Рапс гектар мини 10,6-м ехъоу къагъэкІыгъэм шыщэу гектар миным фэдиз хъазырмэ ятІонэрэу чыгъэшІур алэклагъэхьагъ.

Гъэтхэ лэжыгъэхэм япхы-ни мафэ къэс республикэм нахъ зыщешІомбгъу. Адыгеим мэкъу-мэщымкІэ и Министертвэ къызэритыгъэмкІэ, мыгъатхэ гектар мин 94,5-м фэдиз хъазыр апхъын фае. Ар гъэрекІо апхъыгъагъэм нахъи гектар мини 8,8-кІэ нахъи макІ. Мэлылфэгъум и 27-м

ехъулэу республикэм гъэтхасэу шапхыгъэр гектар мини 5 фэдиз хъазыр. Мы ІофшІэнымкІэ апэ итых Джэджэ, Красногвардейскэ, Шэуджэн районхэр. Республикэм тыгъуасэ ехъулэу пстэумкІи лэжыгъэ къэзытыщт гъэтхасэ гектар 930-рэ, натрыф гектары 100, шъоушыгъу зыхашІыкІырэ чыплэ гектар 438-рэ шапхыгъэ. Тыгъэгъазэм ихэлъхъани районхэм янахыбэм ащыфежъагъэх. Тыгъуасэ ехъулэу а осэшхо зиІэ культурэм фэдэу гектар 2590-рэ апхъыгъэ. Тыгъэгъазэр анахыбэу зышапхыгъэхэр Джэджэ, Красногвардейскэ, Коцхъэблэ ыкІи Шэуджэн районхэр арых.

ЛІХЪУСЭЖЪ
Хъаджэрэтбый.

2011-рэ илъэсым иятІонэрэ мэзих гъэзеткІэтхэгъур едгъэжъагъ! «Адыгэ макъэм» иныбджэгъу лъапІэхэр!

Лъэпкъ гъэзетыр къызытхыкІы зышІоигъохэм апае федеральнэ почтэм икЪутамэу Адыгэ Республикэм щыІэм иотделениехэм, ООО-у «Адыгея-Интерсвязь» зыфІорэм икиоскхэм ыкІи «Адыгэ макъэм» иредакция дэжъ щыт киоскым мэлылфэгъум и 1-м яІофшІэнхэр рагъэжъагъ.

Почтэм иотделениехэм мыщ фэдэ уасэхэмкІэ лъэпкъ гъэзетым шъуащыкІэтхэн шъулъэкІыщт:

— сомэ 398-рэ чапыч 16-кІэ — тхьамафэм 5 кыдэкІэу нэкІубгъуй хъурэ гъэзетэу 52161-рэ индекс зиІэм;

— сомэ 380-рэ чапыч 04-кІэ — фэгъэкІотэныгъэ зиІэхэм апае 52162-рэ индекс зиІэм;

— сомі 146-рэ чапыч 58-кІэ — телепрограммэр зыдэлтыщт бэрэскэшхо номерэу тхьамафэм зэ кыдэкІэу 14289-рэ индекс зиІэм.

Мыекъуапэ щыпсэухэрэ гъэзетеджэхэр! «Адыгэ макъэм» иредакция

дэжъ щыт киоскым индексхэу 52161-рэ, 52162-рэ, 14289-рэ зиІэхэм сомі 140-кІэ шъуащыкІэтхэн шъулъэкІыщт. (Мыщ щыкІатхэхэрэм киоскым гъэзетыр ежъ-ежъырэу чІахыжъзэ ашІыщт).

ООО-у «Адыгея-Интерсвязь» икиоскхэм тигъэзетхэм зэкІэми сомі 150-кІэ шъуащыкІагъэтхэщт. (КІатхэхэрэм гъэзетыр киоскым чІахыжъызэ ашІыщт);

Къалэу Мыекъуапэ дэт хызмэтшІапІэхэу, организациехэу, учреждениехэу корпоративнэ шІыкІэм тетэу гъэзет экзэмпляр 15-м кышчымыкІэу къызытхыкІы зышІоигъохэр редакцием сомэ 200-кІэ щыкІэтхэнхэ алъэкІыщт.

Университетхэм, институтхэм, еджапІэхэм корпоративнэ шІыкІэм тетэу гъэзет экзэмпляр 20-м кышчымыкІэу къызытхыкІын зимурадхэр редакцием сомі 150-кІэ щыкІэтхэнхэ алъэкІыщт.

НЫБДЖЭГЪУ ЛЪАПІЭХЭР, ШЪУКІАТХ ЛЪЭПКЪ ГЪЭЗЕТЫМ!

ИЛЭЭС ЗЭФЭХЫСЫЖЬХЭР

Владимир Путиныр: «ТыкьызэкIэкIон гухэлъ тилэп»

УФ-м и Правительство 2010-рэ илээсым Iоф зэришлагэм ехьылэгъэ отчет
Премьерэу Владимир Путиным Къэралыгъо Думэм ыпашьхъэ кыщишыгъ

УФ-м и Федеральнэ ЗэIуклэ и Къэралыгъо Думэ и депутатхэм апашьхъэ кыщишыгъыIээ, Правительством и Тхьаматэ кызыриуагэмкIэ, 2020-рэ илээсым ехьулIэу хэгъэгүм и федеральнэ гъогухэр агъэкIажьынхэу агъэнэфагъ. ЗэкIэмкIа Iофым сомэ миллиард 700 пэIуагъэхьашт. Ар гъэрэкIо гъогухэм ягъэкIажьын пэIуагъэхьагъэм процент 40-кIэ нахьыб.

Премьеры джащ фэдэу кыщыуцугъ Урысыем и федеральнэ округхэм хэхьоныгъэхэр ягъэшыгъэнхэм ехьылэгъэ стратегиехэу агъэнэфагъэхэм. Ащ кызыриуагэмкIэ, дунэе финанс кризисым экономикэм кыфихьыгъэ кыныгъохэр 2012-рэ илээсым ехьулIэу дэгъэзыжьыгъэнхэ фае. Ащ пае тызыхэт илээсым федеральнэ округ пстэуми хэхьоныгъэу ашIыштхэм ателыгъэгъэ стратегиехэр УФ-м и Правительством ыухэсыштхы. Джащ фэдэу ащ хигъэуэфыкIыгъэ IофшIэным ипроизводительность хэгъэгүм фэди 3,5-у зыкызырэрэщилэтыгъэр.

Правительствэм и Тхьаматэ хэгъэгүм IоцIым продукциеу кыщыахьыжьырэм (ВВП-м) ыкIа ахьцэм щэфэкIэ амалэу иIэм яхьылэгъэ пчъагъэхэр ыгъэфедэгъэх. ГушIэм пае, 2011-рэ илээсым иапэрэ квартал ВВП-м проценти 4,4-у хэхьуагъ. Илээсир екIыфэкIэ ащ хэхьоныгъэу фэхьуцтыр проценти 4,2-м кыщыкIэшттэп. КызыриуагэмкIэ, ахьцэм ыкIуачIэ кызырелыхьэр тызыхэт илээсым проценти 6,5—7,5-м шIокIышттэп.

Правительствэм АПК-м финанс IэпыIэгъу ритышт. Ащ сомэ миллиарди 150-рэ пэIуагъэхьашт. ГъэрэкIо огъушхом зэрар кызыфихьыгъэ хьызмэтшIаплэхэм финанс IэпыIэгъу ятыгъэным сомэ миллиард 35-рэ пэIуагъэхьанэу агъэнэфагъ. Къэралыгъо IэпыIэгъур хьызмэтшIаплэхохэм ыкIа фермерхэм зэралукIэщтыр Премьерым ипсалъэ шыкIигъэтхьыгъ. Ащ нэмыкIэу, мэкъумэщышIэхэм ячIыгу Iахьхэр тхыгъэнхэм ехьылэгъэ IофымкIэ хабзэр IэпыIэгъу афэ-

хьушт. ЗэрэхигъэуэфыкIыгъэмкIэ, хэгъэгүм лым хэшIыкIыгъэ продукциеу ишыкIагъэм ызыплIанэ мэкъумэщ товаркыдэгъэкIакохэм кыагъэхьазыры. «ЗэкIэми анахь пшгъэрылI шьхьаIэу тэлъыгъэ ти АПК хэпшыкIэу хэхьоныгъэхэр егъэшыгъэнхэр», — кыIуагъэ Правительством и Тхьаматэ. Къэралыгъо мылькIоу агъэфедэщтым инахьыбэр аграрнэ секторым IэпыIэгъу етыгъэным пэIуагъэхьашт. Гъэстыныпхъэ-шыфэ материалхэм (ГСМ) ауасэ кыдэмыгъэкIоегъэным сомэ миллиарди 10 пэIуагъэхьашт, былым пIашьгъэхэу аIыгъэхэм япчъагъэ кыщызымыгъэкIэгъэ хьызмэтшIаплэхэм IэпыIэгъу ятыгъэным сомэ миллиарди 5 пэIуагъэхьанэу агъэнэфагъ. Джащ фэдэу Премьерым рабочэ сэнэхьатым мэхьанэу иIэм зыкыбегъэлэтыгъэн зэрэфар кыIуагъ. «ШIомыкI кычIэхьыпIэу «Распадская» зыфилорэм кыщыхьугъэгъэ тхьамыкIагъом ифэшIошэ зэфэхьысыжьхэр тигъэшIыгъэх, шIомыкIым ехьылэгъэ закон аштагъ. Арыш, рабочэ сэнэхьатым мэхьанэу иIэм зыкыбегъэлэтыгъэным тишыпкьэу тыдэлэжьэн фае. СМИ-м иIофышIэхэр бэрэ критикэм кIэтэгъэкIых, рабочэ сэнэхьат зилэхэм акIуачIэ етыгъэу Iоф зэрашIэрэм ехьылэгъэ кьэтынхэр телеканалхэм макIэу ащытэлэгъух. Ахэр ары кыныгъо пстэури зыпшгъэ дэкIыхэрэр!» — хигъэуэфыкIыгъэ Владимир Путиным. Джащ фэдэу IофшIаплэ чIыплэхэр кызылухыгъэнхэм ехьылэгъэ кыныгъохэми кьащыуцугъ.

«Тэ пшгъэрылIэу тилэр зыфэ-кIожьырэр технологическэ зпхыныгъэ пстэуми Урысыем Iоф шашIэу гъэпсыгъэныр ары, IофшIаплэ чIыплэхэр кызылухыгъэнхэмкIэ ащ принципиальнэ мэхьанэ иI. IэкIыб хэгъэгүм ин-

вестициехэу доллар миллиард 60 Урысыем иэкономикэ щыгъэфедэгъэн гухэлъ зыфэтэгъэуцужьы, джащ фэдэу IэкIыб хэгъэгүм оборудование пэрытыр тыхэгъэгү кыицгъэным таможеннэ политикэр кIэдгъэгүшIун гухэлъ зыдэтIыгъ. Инновационнэ чаныгъэ кызыхьыгъэгъэрэ предприятиехэм къэралыгъор IэпыIэгъу афэхьушт: технологическэ платформэхэр шIуагъэ кьэзытыхэрэ екIолIагъэхэу шытыштхы, хэушхьафыхьыгъэ экономическэ зонэхэм ыкIа технопаркхэм шIуагъэ кьатыным тыцгугъы», — ипсалъэ шыкIигъэтхьыгъэ Премьерым.

Ипотекэм процент тегъахьоу иIэм кытегушIыIээ, ар проценти 5-6-м шIомыкIэу гъэпсыгъэн зэрэфар Владимир Путиным анаIэ тыраригъэдзагъ. Джащ фэдэу социальнэ пенсиехэм ахэгъэхьогъэн зэрэфари кыIуагъ. ГушIэм пае, мэлылфэгүм и 1-м кыщыублагъэу ахэр проценти 10-кIэ нахьыбэ хьугъэх. Iоныгъом и 1-м стипендиехэр проценти 9-у индексация ашIыштхы. Къэралыгъо учреждениехэм мылькIу апэIуагъэхьашт, ахэм яфэIо-фашIэхэр ыпкIэ хэмылэу цIыфхэм агъэфедэщтых, мыщ дэжьым бюджет мылькIур шьхьафитыныгъэхьохэ яIэу учреждениехэм агъэфедэшт.

Владимир Путиным зэрэхигъэуэфыкIыгъэмкIэ, 2015-рэ илээсым ехьулIэу цыфым гурыт гъашIэу иIэр илээс 71-м кыщымыкIэу Урысыем щыгъэпсыгъэнэу, зидунай зыхьожьыхэрэм япчъагъэ кыщыагъэкIэнэу ыкIа сабийхэр нахьыбэу кьафэхьунхэу агъэнафэ.

«Демографии лъэныкъомкIэ чаныгъэ зыхэлъ политикэ зехьэгъэн фае. УФ-м и Президент гъэрэкIо кышIыгъэгъэ Джэпсалъэм кыфэгъэгъэжьы сшIоигъу. Ар нахьыбэмкIэ унагъом-

рэ сабийхэмрэ япхыгъэ кыныгъохэм афэгъэхьыгъагъ. Арыш, ащ шигъэнэфогъэ пшгъэрылхэр цыIэныгъэм пхырытщыхьэзэ, ыпшгъэкIэ кыщысIогъэ пчъагъэхэм тафэIон фае», — хигъэуэфыкIыгъэ Премьерым. Джащ фэдэу медицинэм епхыгъэ гухэлъышхохэр зэрагъэнэфагъэхэм ыкIа ахэр гъэцкIажьыгъэнхэ зэрэфар кыщыуцугъ.

Правительствэм и Тхьаматэ кызыриуагэмкIэ, гурыт еджапIэм хэхьоныгъэхэр егъэшыгъэнхэм мылькIушхо пэIуагъэхьанэу агъэнэфагъ. Тапэрэ илээситIум оборудованиер кьэщэфыгъэным, егъэдэжэным идэгъугъэ хэгъэхьогъэным, егъэдэжэным епхыгъэ технологиякIэхэр гъэфедэгъэнхэм сомэ миллиарди 120-рэ пэIуагъэхьанэу зэрагъэнэфагъэр Владимир Путиным кыIуагъ.

— Гъэсэныгъэм исистемэ тынаIэ зэрэтетын фаер зыщыдгъэгъупшэ хьушттэп. Хэгъэгүм гурыт мэээ лэжьапкIэу илээр илээсым ыкIэхэм адэжэ сомэ мин 23,5-м нэсышт, кыкIэлъыкIошт илээсым сомэ мин 26,5-м екIолIэшт, кIэлэгъаджэхэм фэдэу кьалэкIахэрэр ыпкIэ зэрэщытыгъэм фэдэу кьэнэжьышт. Арыш, оборудованиер кьэщэфыгъэным, егъэдэжэныр нахь дэгъоу зэхэцгъэным мылькIу апэIудгъахьэзэ, кIэлэгъаджэхэм ялэжьапкIэ хэпшыкIэу зыкьедгъэлэтыныр проектэу дгъэнэфагъэм пшгъэрылI шьхьаIэу кьегъэуц. Илээсым кыкIоцI еджапIэхэм сомэ миллиард 60 афэтIупшышт. Ащ шыщ ахьцэу регионхэм кьагъэнэжьышттыр лэжьапкIэм хахьо фэшIыгъэным пэIуагъэхьан фае. Ащ имызакъоу, апшгъэрэ еджапIэм ыкупкI гъэнэфэгъэным, пэрыт апшгъэрэ еджапIэхэм IэпыIэгъу ятыгъэным ехьылэгъэ IофшIэныр лытэгъэIуатэ, а Iофым сомэ милли-

ард 70-рэ пэIудгъэхьашт. Федеральнэ университети 8-рэ научнэ-ушгъышIэ гупчэ 29-рэ зэхэтцагъэ, — кыIуагъ Владимир Путиным. — Гъэсэныгъэм истандарткIэхэм атэхьэгъэн, кIэм тегъэпсыкIыгъэ екIолIагъэхэмрэ идеякIэхэмрэ гъэфедэгъэнхэ ыкIа урысые классическэ гъэсэныгъэм шIуагъэу хэлхэр кьэгъэнжьыгъэнхэ фае. Я 10—11-рэ классхэм апае гъэсэныгъэм истандартхэу агъэнэфагъэхэм ахэлэзыхьажьыгъэн, общественным иеплэыкIэхэр кьыдэ-лытэгъэнхэ фаеу сэлъыгъэ. Техникумхэмрэ колледжхэмрэ апшгъэрэ гъэсэныгъэм хэлъытэгъэнхэр тапэкIэ шIуагъэ кьэзытышт екIолIагъэу кычIэкIыжын ыльэкIышт.

Правительствэм и Лышгъэхэ 2012-рэ илээсым кыщыублагъэу музейхэм ыкIа библиотекэхэм, зэрэпсаоу культурэм, мылькIоу апэIуагъахэрэр нахьыбэ шIыгъэныр, къэралыгъо программэу «Урысыем икультура» зыфилорэр штэгъэныр игъо ыльэгъугъ.

— Хэгъэгүм икультура епхыгъэ кыныгъохэм язэшIохын ренэу неушгъэрэ мафэм тхьын тлэгъышттэп, — кыкIыгъэтхьыгъэ Премьерым. — Библиотекарьхэм, музейхэм яIофышIэхэм ялэжьапкIэ бюджетым епхыгъэ организациехэм азыфагу пстэуми анахь макIэу щыгъэпсыгъ. КIэлэцIыкIу библиотекэхэм япчъагъэ ренэу кышгъэкIэ. 2012-рэ илээсым кыщыублагъэу музейхэмрэ библиотекэхэмрэ мылькIоу апэIудгъахьэрэм хэгъэхьогъэнэу, къэралыгъо программэу «Урысыем икультура» зыфилорэр зэхэдгъэуцонэу ыкIа тшгъэнэу предложение кьэсэхьы. Джащ фэдэу музейхэм ыкIа библиотекэхэм яIофышIэхэм ялэжьапкIэ сэнэхьатэу яIэмкIэ гурыт лэжьапкIэм шыкIэгъэхьагъэнэу игъо сэлъэгъу.

ИгушIэ зыщиухьышттым дэжэ Владимир Путиным депутатхэм анаIэ тыраригъэдзагъ Урысыем иэкономикэ хэхьоныгъэхэр егъэшыгъэнхэм ехьылэгъэ Iофыгъохэр Правительствэм зэрэзрихьаштхэм.

ЛЮДМИЛА Баркина.

Мэлылфэгүм и 23-м тигъэ-зетэу кьыдэкIыгъэм ия 4-рэ нэклибгъо кыхьэгъэ усэхэр кьэзытхыгъэхэм алээкъуацIэхэр зэрэкIэтхагъэхэм хэукъоныгъэ хэхьуагъ. Зэрэщытынхэ фае фэдэу апэрэ уситIур непэ кыхьэтэгъыжьы. Ящэнэрэ усэу «Тыадыгъ» зыфилорэр зэлъашIэрэ тхакIоу МэцбэшIэ Исхьакъ зиер. Ежъ авторым ар зэритхыгъэм тетэу нэмыкI иусакIэхэм акIыгъоу кыкIэлъыкIошт номер блогъэхэм ащыщ тигъэзет кыщыхэ-тыутышт. Авторхэм кьытфагъэгъунэу тьялэIу.

АДЫГЭ БЫРАКЪ

*Жьогъо пшIыкIутIур огум ицшIэты,
Адыгэ быракъыр сыгум ицэнэфы.
Быракъы шхьуантIэр жьым нэбыбатэ,
Уцышъо дахэу нэм кыпэтэдэжэ.*

*Жьогъо пшIыкIутIур кьызэпэдэжэжьы,
Зым зыр ыльытэу зэхэуцожьы.
Зычы-зыпчэгъоу ахэр зэготых.
Хэт сьд ышIагъэкIи зэшIомыкIодых.*

*ЛэшIэгъу пчъагъэмэ ар кьахэкIыгъ,
Адыгэ лэпкьыр ыуэс итыгъ,
ГугъэпIэ дахэ бэм аритыгъ,
Непэрэ мафэми кьытлэыIэсыгъ.*

*Адыгэ быракъ, сыгу кьэоIэм!
Тыдэ сыщыIэми сынэ уклэм.
Адыгэ быракъ, сыгу уилъ зэпым!
СыкьэбгъэкIэжьэу сашгъагъы уит.*

*Угу умыгъэкIод! Адыгэ быракъыр уапэ ит.
Угу умыгъэкIод! Адыгэ быракъыр лъагъэу зелэм.
Угу умыгъэкIод! Адыгэ быракъыр ташгъагъ итышт.
Угу умыгъэкIод! Зэфагъэм занкIэу ащ тыфигъэшт.*

КЫРГЪ Даур.
кь. Краснодар.

*Зэмань кыным укьыхэхьухьы,
МэшIо илээсхэр о зэпынчыгъэх,
Адыгэ цIыфхэр ем ритэкъухьы,
О лэпкэ Iуданэр зэупхыжьыгъ.*

*Ей! Тилэпкьэгъоу дунаим тетыр,
Тызыгощыгъэ уахьтэр блэкIыгъ!
Хэку кIэракIэу аулэгъугъагъэм
Жьогъо пшIыкIутIур кьыфепсыжьыгъ!*

*Тапэ итыгъэхэр орэмыгумэкIых,
ЯгъугъэпIэшIумэ тафэшгъыпкьэн,
Адыгэр гушхоу ибыракъ феплэкIы,
Ар тэгъэлъапIэмэ — тэ тызыбын!*

*Быракъ уцышъом ычIэгъ тычIэтэу
Хэкум ыкIуачIэ тэ хэдгъэхьон!
Жьогъо пшIыкIутIур ташгъагъ ицшIэты
Лэпкэ Итыжьыным игъоу тырыкIон!*

ХЪУРЭТЭ КъэпIан.

НЭХЭЕ Рэмэзан,
«Адыг макъэм»
исобкор.

Илъэс зыщыплыкIэ узкIэ-
Iэбжымэ, районым илэшхъэ-
тетэу Хъут Теуцожь тыригъу-
сэу мыщ тыклогъагъ. А лъэ-
хъаным чыгур къафыпауты-
гъэ къодыгъ, джыри IофшIэ-
ным фежъэгъагъэхэп, ящыкIэ-
гъэ псэолъапхъэ горэхэр къа-
щэхэу рагъэжъэгъагъ ныIэп.
Фирмэм ипашэу Владимир
Бузулеевым лы дэгъум икIэ-
хъыжыны зэрэпылгыштхэр,
ащ фэшI абердин-ангус былым
лъэпкъым фэдэхэр Канадэ
къызэрыращыштхэр, ахэр зы-
фэдэхэр, кIымафи гъэмафи
къакъыр ямыщыкIагъэу, Iэщы-
шом дэтхэу, бгъагъэ горэхэм
ачIэтыхэм хъунэу зэрэщыт-
хэр, яIофхэр зэрагъэпсышт-
хэр къытфилуати, Аскъэлае
тыкыдэкIыжыгъагъ.

Джыри бэмышIэу илъэсипIэ
фэдиз зытешIэ нэуж районым
изоотехник шъхъаIэу Хъэдэ-
гъэлэ Мэджыдэ тигъусэу мыщ
тыклогъагъ. Аскъэлае тыдэки,
ащ икIыблэ лъэныкъокIэ зы-
лэхъанэ колхозым ифермэу
былым пIэшъэ шъхъэ миным
ехъу зыщадыгъыштыгъэм ты-
Iухагъ. Тэлэгъу былымажъ-
хэм яунэ зэтэгъэпсыхагъэу
Iоу зэтетыр.

Щынагъоу щытхэ хъэшхо-
хэу къытпэгъокIыгъэхэм та-
блащи, шагум тыдащагъ. Бы-
лымхэр зыдэтыхэ Iэщэу зыфа-
Iуагъэм фэтыуэнкIыгъ. Джы-
рэ нэс районым итымылгъэ-
гъогъэ шчэалгъэу машинэ кIы-
хъэм фэдэхэр зытэхъэрэри къы-
зэтынкIыгъ. КъежъэгъэкIэ те-
нэхэм афэдэхэр зытелхэ
складипIэ зэрэащыгъагъагъ
нэм къыкIедзэ. Ахэм ащыщэу
зы бгъэгъэшхом мэжъумэщ
Iэмэпсымэхэр, техникэу яIэр
чIэт. Адрищыр лэжыгъэхэр
зыщадыгъырэ гъушъапIэх.

Бысымэу гъусэ къытфэ-
хъугъэр фирмэм изоотехник
шъхъаIэу Алексей Бузулеевыр
ары. Ащ лъэчIабгъохэу, шIу-
цIэрымэр зытырихырэ бы-
лымхэр зыдэтхэ Iэщышхом ты-
решалIэ, яIофшIэхэр зэрэз-
хашэхэрэр, былымхэр зыфэдэ-
хэр, ахэр зэраIыгъхэр, зэрагъа-
шхэхэрэр къытфелуатэ, тиуп-
чIэхэм яджэуапхэр къареты-
жыкы.

— Мыщ тыкызыкIуагъэр
илъэс зыщыплI хъугъэ, —
къырегъажъэ ащ. — Чыгу
гектар 1000-м ехъу тэгъэфедэ.
Апэрэ илъэсым коцым гек-
тар телгытэу центнер 38-рэ,
гъэрекIуи, ащ ыпэрэ илъэсми
центнер 30 къытхыгъ. Мыгъэ
тибжыхъасэхэм гектар 367-рэ
зэлаубыты — коцыр — 160-
рэ, рапсыр — 97-рэ, бжыкхэ коц
зэхакIэр гектари 110-рэ.

**Корр.: Былымхэр зэрэ-
шIуцIабзэхэр тэлэгъу.
Тхъапша шъуилэр,
тыда къыздыращыгъэ-
хэр, сыдэуштэу шъу-
Iыгъыха, сыда яжъу-
гъэшхырэ?**

Б. А.: Мы шъульэгъухэ-
рэр абердинэ-ангусская поро-
да зыфалорэ былым лъэпкъых.
Бгы чапэм къыщегъэжъагъэу
мы шъофышхоу шъульэгъурэр

Лы дэгъу къахъыжы

**Теуцожь районым былымхъу-
ным пылгынхэу кIыхъэгъэхэ
инвесторхэм фирмэу «Киево-
Жураки» ахэбгъэкIымэ,
аныхъ дэгъухэм, зэрифэшъуа-
шэу IофшIэхэр зыщызэхэ-
щагъэхэм ащыщ агрофирмэу
«Аскъэлай» зыфилорэр. Ахэр
къыздикIыгъэхэр, яофис
шъхъаи зыдэтыр Санкт-
Петербург. Зыпылхэр «мра-
морное мясо» зыфилорэм
фэдэ лы дэгъур къэхъыжы-
гъэныр ары. Япашэр Влади-
мир Бузулеевыр ары.**

хъупIэхэр зэтеутыгъэхэу, ахэр
къэшIыхагъэхэу щытых. МыкI
оси, ошхи мы былымхэр хэ-
тыгъэх. Мыхэр зы хъупIэм
уцэу дэтыр зауыхкIэ, адрэм дэ-
тэгъэзыхъэх. Шхынлгъэхэри
тиIэх, ау мыгъэ зи афидэт-
лхъагъэп. Мэкъур е уарзэр ар-
ми зэрэток псаухэу ахэтэгъэ-
тIысхъэхэщ, кIэлъырытхэу
машхэх. Тиунгъо былымхэм
зыгорэ нэсыгъахэмэ Iусыр
ашхыжыштытэп. Мыдрэхэм
алъабжэ къыдахырэп Iум-пэм
ашIырэп. ГъэрекIо шышъхъэлэу
мазэм къызытфащэхэм мы
шъофыр амброзием зэлъи-
штагъэу щытыгъ. Мэфэ зауIэ-
кIэ ауджэшъугъ. «Биологиче-
скэ комбайнэм» фэдэх. Зи зы-
лымышIлэрэ чIыплэхэу чIы-
опсым иIэхэм къахъыжыгъэ
былымхэм атекIыгъэ лъэп-
къых. Орзэ зэкIоцIыпхагъэу
ошхыр зытешагъэу шъульэ-
гъурэр тэ тибылымхэм пфа-
шхыштытэп, мыхэм зэтырахыгъэ
ашхы. Качество дэгъу зилэ, мэ
IэшIу зыхилгъэсыкIыхэрэ се-
нажи, мэкъуи тиIэх, мыкIодын-
хэм пае зэкIоцIыпхагъэхэу

псыр зыхэмыхъаштытэ пленкэ-
хэм акIоцIышхыгъагъэу щы-
лхы, ахэри ятэгъэхы. Ау
лэжыгъэ хъаджыгъи, жмыхи
яттырэп.

**Корр.: Адэ лэжыгъэу
къэшIуыжырэ
сыда ешъушIэрэр?**

Б. А.: Тэщэ. Шъыпкъэ, тон-
нитIу горэ къэдгъэнэгъагъ. Ар
тэнэ лъфэнхэм Iупхъэ афэт-
шыгъ. Ау ащ къыкIырэп мы-
хэр умыгъашхэхэмэ лы ате-
хонэу. ХъупIэ тэрэз агъотэу,
псым, уарзэм, мэкъум ащы-
мыкIэхэмэ хъуштыт. Къакъыр фа-
бэ ящыкIагъэп.

ГъэрекIу ныIэп мы былым-
хэр къызытфащэгъэхэр. Тэ лэ-
жыгъэ къэтхыжыныным ты-
пылгынэу щытэп. Тызпылгы-
штыр мраморнэ лым икIэ-
хъыжыны ары. Ащ фэшI бэрэ
къэкIырэ уц зэфэшъхъафхэр
гъэрекIо апэрэ гектари 187-м
ащытпхыгъ. Ащ мыгъатхэ
зыкызылэтыкIэ тыупкIэнышъ,
мэкъум пэлудгъэхъаштыт, еIа-
нэ электрэхэмажъохэр тщэ-
фыгъэхэщ, хъупIэ-хъупIэу зэ-

тетыутынышъ, чэмхэр бэдзэ-
огъу мазэм щегъэжъагъэу
дгъэхъуштыт.

Джыри мыгъэ хъупIэ гекта-
ри 160-рэ тпхыштыт. Ауэ ар
гектар 650-м нэдгъэсыштыт. Бы-
лымышхъэу тIыгыштыт пэпчъ
хъупIэ гектаритIу тиIэштыт. Ары
шапхъэу щыIэр. ТыхъупIэхэр
къэшIыхъэгъэштыт, къэдгъэ-
гъунэштыт.

**Корр.: ПстэумкIи тэнэ
тхъапша къышъуфаща-
гъэу шъуIыгъыр? Тхъа-
пша лъфагъэр? Щэр
бэу къаIэкла?**

Б. А.: Мы лэхъаным тIы-
гъыр 91-рэ. Зы быгъу ахэт. Апэ
къытфащэгъэгъэхэ танэхэр
лъфагъэх. ШкIэ 35-у къаIэ-
хъуагъэм щыщэу шкIэбзыхэр
19, адрэхэр хъух. ШкIэхэр
къызэхъукIэхэм килограмм
35-рэ ащэчыштыгъ, джы ма-
зэрэ ныкIорэ зытешIэм, яон-
тэгъугъэ килограмм 70-м къе-
хъугъ. Тэрэзэу пIыгыхъу, бгъа-
шхэхэмэ, шапхэр чэщ-зыма-
фэм килограммрэ ныкIорэм
нэсэу къахъонэу ары.

**Корр.: Адэ лы дэгъур
сыдигъуа тицIыфхэм
ащэфын алъэкIэу зы-
хъуштыр?**

Б. А.: Тэ тибылымшыгъэхэ-
хэм ахэдгъэхъоштышъ, шкIэ-
бзыхэр тыукIыштытхэп ыкIи
тщэштхэп. ШкIэхъужэ цыкIу-
хэм аныбжэ илъэс зыхъукIэ
килограмм 400-м ехъу къащэ-
чыштыт. Ау ахэри тыукIыштытхэп,
тщэштхы, зыщэфыштытхэри хъа-
зырых. Хъубгапхъэ Iофхэм
апае ахэр агъэфедэштытхы. Ар
сIомэ шъхъэ горэхэри тымы-
укIыныхэу арэп. Мыхэм язы-
шъхъэ лэу къыпыкIырэр ащ
ионтэгъугъэ ипроцент 60, тэ ты-
зэсэгъэ былымхэмкIэ ар про-
цент 42-м къехъурэп.

**Корр.: Адэ мы щыт та-
нэхэм сыда яонтэгъу-
гъэр?**

Б. А.: ГурытымкIэ зы танэм
килограмм 500 — 600 къещэ-
чы. Быгъоу ахэтым ионтэгъу-
гъэр тонирэ ныкIорэ. Мыхэр
шIэхэу къэльфэнхэу щыт. Ахэ-
ми шкIэ 40 фэдиз къаIэхъо-
нэу къытэдзэ. ТапэкIэ укыкIэ-
упчIэгъагъэ щэу къаIэкIырэм
ибагъэ зыфэдызым. Чэмхэр
тщыхэрэп, щы къаIэтхырэп.
ШкIэ цыкIуэхэр чэм лъфагъэ-
хэм ахэтхэу нэмыкI чIыплэ
щытIыгытхы. Фаехэр щэ ешъох,
мэхъух, мэджэгъух. Мы тызыкIэ-
ллырыт танэхэр бэрэ пэмьлэу
къэльфэштхэр арых.

**Корр.: Нэбгырэ тхъа-
пша былымхэм яIы-
гъын пылгыр? Сыд фэ-
диза ахэм ялэжъапкIэ?**

Б. А.: Чэмьши, шкIахъуи,
чэмахъуи тиIэп. ЗэкIэмкIи ты-
зэрэхъурэр нэбгыриш — сэ-
ры, ГъукIэлI Казбек ыкIи Ро-
ман Родиный. Нэбгырэ пэпчъ
лэжъапкIэ гъэнэфэгъэ иI. Гу-
шIэм пае, Роман Родиным
илэжъапкIэр сомэ мини 8. Ащ
хэтэп ыпкIэ лымьтэу зэрэд-
гъашхэрэр, зыщыпсэуштыр зэ-
редгъэгъотырэп. Арышъ, щэм
икIэхъыжыны мылкъоу текIуа-
дэрэм фэдэп лы дэгъум икIэ-
хъыжыны пэлухъэрэр.

**Корр.: ФабэмкIэ сыдэу
щытхэ? ГъэрекIорэ фэ-
бэшхор къагоуагъэба?**

Б. А.: ЗэхашIагъэп. Шъхъа-
фитэу гъашхэи, къыгъэкIухы,
псы щымыгъаIэхы, адыкIэ Iоф
апылгъэп. Комбикорм, лэжы-
гъэ, жмых, жом, бардэ, кор-
моцех ящыкIагъэп. ЫпшъэкIэ
зигугъу къышысшыгъэ хъупIэ-
хэр, кIымафэм уарзэ, мэкъу
ащымыгъаIэхы хъугъэ. Къа-
къыр фаби ящыкIагъэп. Ау
тыгу хэлъ къещхымы къесы-
ми е фэбэшхоми жыбгъэшхо-
ми чIэхъанхэу бгъагъэ афэт-
шыныу.

Техникэу ящыкIагъэри яI.
Бэрэ пэмьлэу Iусыр былым-
хэм зэраратыштыт техникэри
къащэфыштыт. Бырсыр зи хэ-
мылгъэу рэхъатэу мэлэжъэх.
Тэри тлэгъугъэмрэ къытфа-
Iотэгъэмрэ нахъыпэм былым
IыгъэкIэу тызыщыгъуазэщыт-
гъэмрэ зэдгъапшэхэмэ дгъэ-
шIагъозэ, хъызмэтшIапIэм
тыкытэкIыжыгъэ.

Сурэтхэм арытхэр: зоотех-
ник шъхъаIэу Алексей Бу-
зулаевыр; чэмэу хъызмэт-
шIапIэм щалыгъэхэм ащыщ-
хэр.

Тезыхыгъэр Аркадий Кур-
нос.

ЦЫФХЭР, УАХЪТЭР, ХЪУГЪЭ-ШАГЪЭХЭР

хэм алуагъэхьагъ. Офицер анахьыжъхэм псынклэу ашлагъ цыф зешаклэм зэрэфэкьулаир, зылэ илхэм зэрагурылорэр. Комсомольскэ Иофыгъохэм ахаци, политическэ Иофыгъохэм афагъэзагъ. Анголэ зыщыклошт лъэхъаным ар къалэу Мыекъуапэ дэтыгъэ мотошхончэо дивизион иполитотдел ипэщэгъ.

Нэмык дзэ къулыкъушлэ купэу хымэ шъуашэхэр зыщыгъхэу африкэ хэгъэгүм шылагъэхэм атэклэу дзэ Иофхэмклэ опытуу шылэм Барташук фэбгъэсэжыныр ищыклэгъэжыгъэп. Дзэ Иофхэмклэ лэпэлэсэныгъэ ин зыхэлъыгъэ офицерхэм Анголэ улэшыгъэ клуачлэхэр шыгъэпсыгъэнхэмклэ яшлогъэшхо къагъэклуагъ. Совет-

мэ ашхъэ рахыжъэжыгъ. 1975-рэ илээсым Анголэ Народнэ Республикэ хъугъэ. Советскэ Союзым политикэ мэхъэнэ ин аш илэу ылытагъ. Нэужым СССР-м икьухъэхэр Луандэ икьухъэуцуплэ дэтыгъэх, хыдзэ базэ илэ хъугъагъэ. Къэлэ шхъахлэм иаэропорт советскэ самолетхэр тетыгъэх.

Барташук Анголэ клоштими ышлагъэл. Зэклэ идокументхэр Афганистан клоштэу агъэтэрэ-зыгъэхэу я 250-рэ дивизиеу Кандагар шылэм советникэу зэрагъэклоштым ежэзэ, ошлэдэмышлэу Москва клон фаеу хъугъэ. А лъэхъаным дзэ къулыкъур аш Ташкент зыщыхы-щыгъэр. Джарэуштэу офицерыр Анголэ клон фаеу мэхъу. Ащ ехылаагъэу ишбэогъухэм

гъэлпсыкыгъэу зэхашгъэ боевой операциеу ишлогъэшхо къэклуагъ. МПЛА-м идзэхэм УНИТА-м идзэ хэшыпыкыгъэхэр къаухъурэйхи зэхашгъэтэкьуагъэх, нэбгырэ мини 2,5-м ехъу аукыгъ. Ащ ыуж СССР-м икыгъэ упчлэжыгъухэр, Г. Барташук зэрахэтэу, Анголэ и Президентэу Жозе Эдуард душ Сантуш ригъэблагъэхи къадэгущылагъ, къафгу-шуагъ. Ащ къыкыгъэтхыгъ упчлэжыгъухэр ары мыхъу-гъэмэ, ащ фэдэ теклонгъэ ядзэхэм къызэрэдамыхыщтыгъэр. Етлани игущылэхэм къахыгъэхъожыгъ ыкли къалэ-лугъ аукурэр нахъ маклэу, гъэрэу къаубытырэр нахыбэу ашлы зэрэшлоигъор. Сыда плэмэ лъэныкыуитлоу зэзохэрэр а зы лэпкъым шыщыгъэх.

Барташук Анголэ къызеклыжым Ленинград дэт Суворовскэ училищым иполитотдел ипашэу Иоф ышлагъ.

Генрих Барташук 1939-рэ илээсым Баку къыщыхъугъ. Гурыт еджаплэр къызеухым Азербайджан мэкъумэщ институтым щеджагъ. Ащ къычлэкыжы, Баку дэт дзэ училищыр къыухыгъ. Мотошхончэо полкым взводом ипашэу къулыкъур шыхыгъ. Ащ ыуж Тбилиси дзэу дэтым хэтыгъ. Етланэ связым иполкэу Баку шылэм комсомолымклэ икомитет исекретарыгъ. ГДР-м къулыкъу щышлагъ, зенитнэ-топ полкым иполитотдел ипэщэгъ. Заочнэу В. И. Лениным ычлэ зыхырэ дзэ академиер къыухыгъ. Къалэу Грознэм шылэ-гъэ дивизион иполитотдел ипэщэгъ. 1977 — 1984-рэ илээсхэм я 9-рэ мотошхончэо дивизиеу Мыекъуапэ дэтыгъэм иполитотдел ипэщэгъ. Ащ ыуж АР-м ивоенком илэпылэгъугъ. 2007-рэ илээсым къыщегъэжыагъу ветеранхэм я Адыгэ республикэ совет итхьамат.

Ветеранхэм Иоф адэшпшныр псынклэгъоп. Ахэм яшлонгъоныгъэхэр ренэу афэбгъэ-цэклэнхэ фае. Сымаджэхэр бэу ахэтых. Ахэр Хэгъэгү зоошхом хэлэжыагъэхэр арых. Г. Барташук ныбжыкылэхэр хэгъэгү шлу альэгъоу плугъэнхэм ишпыпкъэу пылэ, лэпкъ зэфэшхъафхэр тиреспубликэ цызэгурылохэу шыпсэунхэм фэшл ышлэрэр маклэп. Краснодар краимрэ Абхъаз Республикэмрэ яветеран организацие-хэмрэ АР-м иветеранхэмрэ азыфагу зэблэгъэныгъэ-кьошныгъэ тэрэз илхыным ренэу Иоф дешлэ. Етлани къэлэгъэн фаер, тэ тимылэпкъэгъу нахъ мышлэми, адыгэ культурэм, адыгэ хабзэм ягъоухэм зэратетыр ары. Лъэшэу ыгу рехых адыгэ лэпкъым изэхэтыклэ, ишэн-хабзэхэр.

Джащ фэдэ шылэныгъэ гъогу шлагъо къыкыгъ Генрих Барташук. Тапэкли псауныгъэ пытэ илэнэу, шгъэрылгъэу ыпашхъэ шыгъхэр гъэхъагъэ хэлъэу зэшлуихынхэу фэтэлэ.

ШЫМЫГЪЭХЪУ Мурат.
Ветеранхэм яреспубликэ совет ипресс-секретарь.
Сурэтым итыр: **отставкэм шылэ полковникэу Г. В. Барташук.**

Илъэсищэ
Анголэ къэтыгъ

СССР-р зыщылэгъэ лъэхъаным дзэ къулыкъур плэлэ гъэнэфагъэклэ зыхырэ клэлаклэхэм ащыщхэр лэклэб къэралыгъо зэфэшхъафхэм ащэхэти, яплалэ аухыфэ къагъэ-тыщтыгъэх. Хэгъэгү зоошхом ыуж Кореимрэ Вьетнамрэ ащыклогъэ зоохэм ахэлэжыагъэх тицыфхэр. Ахэм ахэтыгъэх Адыгейм шыщхэри. Венгрием шыхъугъэгъэ зэо бырсырым хэтыгъэхэри тиреспубликэ шэ-псэух. Дзэ къулыкъу плэлэр Кубэ шызыхыгъэхэри тиреспубликэ исых. Ахэм афэдэ ветеранхэр фэгъэклотэныгъэхэр ялэхэу Хэгъэгү зоошхом хэлэжыагъэхэм афагъадэх. Ау тидзэклэу лэхэр а къэралыгъохэм зэрашылэхэр, зэо бырсырым зэрэхэтхэр тыхэгъэгү щашыгъэ-фыщтыгъэ. Ежэ клэлаклэхэми къалон фитыгъэхэп зыдэшылэ чышлэхэр. Ятэ-янэхэм псымэу къафарагъэхыхэрэм ащ фэдэ къэбари арытхэгъагъэп.

Хэтэ зышлагъэр тидзэхэр Африкэ чыжъэм икьэралыгъоу Анголэ зэритыгъэхэр? Мыш 1975 — 1991-рэ илээсхэм шы-лэгъэ заом советскадзэхэр зэрэхэлэжыагъэхэр СССР-м шыпсэухэрэмклэ шгъэф дэдагъ. Мы хэгъэгүм агъаглохэрэр къыхашыпыкыштыгъэх, ар цыф жъугъэхэм ашлуаушгъэфы-щтыгъэ. Тидзэклэу лэхэм ащы-гыгъэ шъуашэхэр тамыгъэхэр ахэмылхэу Анголэ идзэ шъуа-шэхэм афадагъэх, яцыф къы-зэрыклохэм ялэпкъ шы-гынхэри ащыгъэхэ. Сыдэу щытми, зыдэшылэхэ хэгъэгүм социализмэ шыгъэпсыгъэным-клэ яцыфхэм лэпылэгъу ягъэ-гъотыгъэным фэгъэсэгъэ спе-циалистхэклэ клоштыгъэх. Ау зэрэщытыгъэ шпыпкъэр дзэ Иофхэмклэ гъэсэгъагъэх, упчлэ-жыгъэгъэх. Ахэм афэдэ упчлэ-жыгъэгъоу Анголэ агъаклуи, илэ-сищым къэхъу къэтыгъэ дзэ къулыкъушлэмэ ащыщыгъ пол-ковникэу Генрих Барташук. Анголэ къэтыфэ ащ идоку-ментхэмклэ «Коронель Генрих» ары цлэу илагъэр. Джащ фэдэу

нэмык офицерхэми ацлэхэр зэблахъугъагъэх.

Советскэ дзэ къулыкъушлэ-хэр лэклэб къэралыгъохэу бырсырхэр зыщыхъухэрэм зэрашылэхэр, лэпылэгъоу зэрэ-лэхэр нэмык лэклэб хэгъэгүхэ-ми ашлэщтыгъэ. Ау СССР-м а къэбарым игугъу шашышты-гъэп. Ахэм боевой Иофхэм Ан-голэ идзэклэу лэхэр афагъасэ-щтыгъэх. Тиофицерхэмрэ ге-нералхэмрэ дзэ-зэон Иофхэм-клэ планхэр афагъэуцущты-гъэх, Анголэ иофицерхэм-рэ дзэклэу лэхэр техникэр алэ къызэрэрагъэхъаштым, лашэ-хэм афэгъэсэгъэнхэм яшпып-къэу пылгыгъэх. Г. В. Барташук 1984-рэ илээсым мэкъуогъум и 30-м къыщегъэжыагъэу 1987-рэ илээсым бэдзоогъум и 1-м нэс Анголэ шылагъ, идокументхэм къагъэлэагъо а уахътэм къы-клоцл мэзиблыр мэфэ 14-рэ боевой Иофхэм зэрэхэлэжыа-гъэр.

Полковникэу Г. Барташук командировкэклэ африкэ хэгъэгүм зэрэщылагъэм къыклэ-клуагъэх Жьогъо Плэжыым иорденрэ «Оже Энде» зычлэ медалэу Анголэ илхыжъу фэ-гъэхыгъэмрэ. Ар португалие казармэр штурмклэ зышгъэгъэхэ анголэскэ дзэхэм япэщэгъ, а чыплэм лыхыжъыр шыхэ-клодагъ. Медалыр а лъэхъа-ным хэгъэгүм ианых наградэ лэплэу алыгъэщтыгъэ, нэмык наградэ ялагъэп. Шыпкъэ, советскэ офицерхэм къафагъэ-шъуашэщтыгъэх анголэскэ сы-хъат лэплэхэр.

Г. Барташук командировкэ-клэ Анголэ хэгъэгүм загъаклом дзэ къулыкъум илээс 25-рэ хэ-тыгъ. Баку дэт апшэрэ дзэ командэ училищырым къызэри-ухыгъэм лыпытэу, 1962-рэ илээсым Каспийскэ хым илэ-сыдзэ взвод пашэ фашыгъ. Офицер клэлаклэр чанэу къы-члэкыгъ, зэрэспортсмен бэла-хэми гу лъатагъ, полкым ар псынклэу шызлэагъагъ. Дзэ къулыкъоу ыхырымклэ псын-клэу дэклоагъ, лэнэтлэ нахъ ин-

скэ Союзымрэ Кубэрэ Анголэ шхъафитныгъэ егъэгъотыгъэ-ным пае экономикэ ыкли дзэ-техническэ лэпылэгъоу раты-гъэр маклэп. СССР-м рашыхэти танкхэр, самолетхэр, вертолет-хэр, БТР-хэр, топ зэфэшхъаф-хэр, лэшэ зэмылэужыгъохэр, связь амалхэр а хэгъэгүм зэрэ-рашэщтыгъэхэр аушгъэфышты-гъэми, джы шхъэхыгъэу къало-жыкы ыкли къатых.

Мазэ пэпчэ Москва къыщы-дагъэклэу спецназ журналэу «Братишка» зыфиорэм мы илээсымклэ иапэрэ номер къы-хиутыгъ ащ икорреспондентэу В. Гусевым къытхыгъэу «Аф-риканский Афганистан» зыфи-орэр: «Анголэ ащэнхэм ыпэ-клэ тиофицерхэм шлоу инструк-таж аратыштыгъэ ыкли лэшэу агъэлушыштыгъэх: «Зыщыш-гъу-мыгъэгъуш, зыгорэклэ гъэрэу шъуауабытымэ, граждан Иоф-хэмклэ специалистхэм шъуа-щышэу, а хэгъэгүм шыпсэурэ лэжъэклоу цыфхэу социализмэр зыгъэпсыхэрэм лэпылэгъу шъуафэхъунэу шъуыкызэ-рагъэлуагъэр зэрэшъулоштыр». Ау полковникэу Г. В. Барташук иплан хэтыгъэп гъэрэу аубыты-нэу. Ащ пае илэсищэ африкан-скэ командировкэм къэтыфэ иклэрахэу ымылэгъэу уахътэ къыхэкыгъэп.

Анголэ шхъафит шлыжы-гъэнымклэ Народнэ движени-ем (МПЛА), зыми емыпхыгъэ хъунымклэ Лэпкъэ союзым (УНИТА) афызэшлокышхуи, лэпылэгъу къафэхъуни шыла-гъэп. Арэуштэу Иофыр зэхъум, УНИТА-р ЮАР-м елэлу-гъэу гъусэ къыфэхъунэу. Етланэ ащ идзэхэр Анголэ къырытлушчы-хъагъэх. Нэужым УНИТА-м къыдырагъэштагъ Китаимрэ США-мрэ. Сыдэу щытми, аф-рике къэралыгъо цыкылар зэо бырсырым зэлъиштагъ. Ащ граждан заом имашлоу къыщы-зэклани, илээс 30-м къыклоцл агъэклосэн амылэклэу къы-хыгъ. Къызэралыгъэрэмклэ, а заом нэбгырэ миллионныкы фэдиз хэклодагъ, миллионитф-

къыралоштыгъ къызэрэдыра-мыгъаштэрэр.

Икьулыкъушлэгъухэм зы-фалуагъэр тэрэзыгъ, ау Иофыр къызэрэчлэкыгъэр фэшхъаф. Африкэ хэгъэгү чыжъэм ку-бинцэхэм ахэтэу офицерым ипшэрылхэр цыгъэахлэхэу ригъэжыагъ. «А кубинцэ клэлэ-хэм саугъэт афэбгъэуцуныр атефэ, — къелотэжы Ген-рих. — Машлоу пахъэх уагъа-лоу, джарэу псэмыблэжыгъэх. Къэцтагъэх арамыгъалоу тэ, советскэ цыфхэми, тыкыахъу-магъ. Ахэм зыкытгъэлэуадзэ-щтыгъэ, тэры алуагъэмэ псы-ешэожыштыхэп уагъалоу, джарэу къытфэхъыпкъагъэх. А илээсхэм СССР-мрэ Кубэрэ зэфыщытыклэ дэгъу зэдыти-лагъ. Тызэкбош шыпкъэу, ты-гуклэ тызэпэблагъэу, тызэрэ-гъашлоу тызэхэтыгъ».

Г. Барташук Анголэ зэклом дзэ округ заулэм ащыщэу ежэ зыфаер къахыхынэу ахагъэда-гъэти, я 3-м хэтынэу еуцоллагъ. А лъэхъаным ар зыдэшылагъэр анахэ зэоплэ чыплэу шытыгъ. Округым иштаб Анголэ къы-кыплэ лъэныкыбэ шылэу къалэу Луэна дэтыгъ, къэралыгъо цы-клоу Заир игъунапкъэ еуалэ-щтыгъэ. УНИТА-м ибандэ ку-пэу къязарэр зыщагъэсэрэ гупчэр зыдэшылагъэр а къэ-ралыгъо цыкылар ары.

Заор гражданскэклэ клошты-гъэми, Анголэ шытынчыгъэп. Лъэныкыуитлэми топи, мино-мети, лагъыми, нэмык лэшэ зэфэшхъафхэри алэклэлы-гъэх. Етлани а хэгъэгүр фэбэ зэ-пытыгъ, ичлыгъухэм янахы-бэр шгоф нэкл. Талэныкыбэ икыгъэхэм янахыбэм ащ фэдэ чыопсыр къякыштыгъэп. Барташукы мызэу-мытлоу ма-лярие кьеузыгъ.

Заом теклонгъэ къыщыдэ-пхыным пае пыир зэхэбгъэ-тэкъон фае. СССР-м икыгъэ упчлэжыгъухэм ар дэгъоу ашлэщтыгъ ыкли афэлэжы-нэу зи къагъэнагъэп. Советскэ офицерхэр лэпылэгъухэу ащ цызэхагъэуцогъэ планым те-

ЛЪЭГЪО НЭФ

Революционер лъыгъэчъэ закIэп

Лениным тыгъхэр шъо щыжъугъэкIынэу,
КъадечъэкIхэрэр, бэшагъэу шъупыль.
Шъуфай такъикъ блэшъумыгъэкIынэу, —
Къыхэишъуутыгъ джыри зы тхыль.
«ДыреплъэкIыцтыгъ загъорэ пацэр
Бзылфыгъэ дахэхэр икIэсагъ.
ДунэякIэу зибэнакIом хацэу
Къызфигъэфедэцтым фэIэзагъ».
Шоигъэу джыри къэшъулоцтыр макIэн,
Ау къыжъудэхъуцтэн шъо зы гухэлъ.
Революционер лъыгъэчъэ закIэн,
Революцием шIулъэгъуи хэлъ.

Кинофильмэи сызеплъыи ужыи

«СаукIына адэ, сикъош?..» —
Ышъу Лорка къызеплъэкIыгъ.
Сыгу сеушъыи: «Зыгъэлъэш!..»
Ау сымыгъын сфэмылъэкIыгъ.

Бэрэ а лэишIэгъум
Сэ сыфзэщыгъ.
КIэлэгъум, шIулъэгъум —
Къысфэгъэгъэжыгъ.
КъысфэкIогъэ пIалъэр
ГъэшIэ кIыхъ, мыбжиз.
ПфэзгъэшIорэ псалъэр
Къушъхъэшхом фэдиз.
Моу къэлэт уналэ,
ЗанкIэу уинэплъэгъу
Гъатхэм игугъанIэ
Къысегъэгъэлъэгъу.
Лъагъу сфэIэт огуэр,
ГъашIэм имэфэкI
ЗэрыкIорэ гъогур
О сфэмыгъэкIэки.

Озэцэу ушъысмэ...

Озэцэу ушъысмэ,
КъэдаIу, синьбджэгъу.
Уфая ушъынэу?
ЩыI ушъхъагъу дэгъу.
«Сэхъу лэишIэгъуныкIо...» —
Сикъорылъф есIуагъ.
Сэ ежъ зыфэныкIор
КъызгуригъэIуагъ:
«Тэтэжъ, сыпфэгъушIо...
Тышхэцт, тычэфыцт.
КъэмыIоми, сэшIэ —
Iаджи сфэпцэфыцт!..»

Юфым ищыкIагъ жэхэнIуатэ

Тызэрысыр сьд фэдэ хэгъэу,
Шъынкъэныгъэр зыщыпхырымыкIэу?
ЛэжъакIор етIэхъужыи ыбгъэгъу,

ПЭНЭШЪУ Хъазрэт

УсакIэхэр

Добэ-даишэр щыI, зыми щымыкIэу...
Къинмэ зыкъямыгъэуф, синьбджэгъу:
А лъэхъанри фэгъэхъыгъ зыгорэм,
КIыхъэ хъуцтэн ахэм ялIэшIэгъу,
О ар нафэ къыпфэхъуцт зэгорэм.
Ау ащ уежэмэ, о уфэмыф,
Мы Iофым ищыкIагъ жэхэкIуатэ.
Зыгъэнкый, зыгъэныт, ра тицIыф,
Къэгъэлъагъу, къэгъэIагъу о уиуатэ.

Пицэ фыжъхэр...

Пицэ фыжъхэр, сыкъышъоубзэ:
Щыгъуазэ сышъушIыба шъубзэ!..
Псэ ишъупыта, хъауми ишъупымыта?
КъытаишъуIо ишъушIоигъор сыда?..
Бэрэ сеплъыхъэ сэ огуи,
Сылтыплъэу ишъутеты гъогум.
Шъуащыцхэр зы чIыплэ итых,
НэмыкIмэ зыблырагъэхъы:
Сурэтэу ишъушIыцтым ишъуфитых.
Итамыгъа ишъуислам къэхъы?
Хэтымэ шъо ишъуриалыкIуа?
ТипсэукIэ шъо ишъушIоемыкIуа?
Зыгорэ къытэшъонэса?
Тидунае ишъушIомытэрэза?
Пицэ фыжъхэр, сыкъышъоубзэ.
Щыгъуазэ сышъушIыба шъубзэ!..
Тхъэм пай, сэгъугъаишIэ, сэгъугъаишIэ,
Бэшагъэу ишъуыцт сэгъаишIэ.

НэмыкI дунай

Лэныгъэр, узышIошIыжъэу,
Зэгорэм о къытэнIон:
«КъыишъушIошIыкIон сышъупэчыжъэу,
Сыдигъуи сэ сышъутекIон!..»
«Зы закъу о уитекIоныгъэр, —
Мыц дэжъым пфэтымыдэн, —
Утынэу тэ къыотхыгъэр
Тигуанэу къыпфэтлътэн:
Мафэ къэс, илъэсы къэси,
НэгъэупIэнIэгъу, сыхъат къэс, —
Тымыцтэу тыкъыокIэсы,
Зэнымынэу тишэс.
Тэ къыддэхъугъэр, дгъэхъагъэр —
ЗэкIэ о къыпIэкIэттхыгъ.
Лэныгъэр, хэнэжъ бгъэкъагъэр,
ТигъаишIэ ухэттхыкIыгъ.
Зызакъошъ уитекIоныгъэ,
ГухэкIэу утхъаымакIай.
НэмыкI дунэе дгъэпсыгъэ:
Тэ текIоныгъэр тфэбай!»

ОсчIэгъ къэгъагъ

КIымэфэ-гъатхэм
ИзэхэкIыгъу:
Сэри гугъатхэ
Згъоты сшIоигъу.

КIымэфэ мэзым
СыщыкIорыкIу.
Жъурэ ос нэзым
Щыт къэгъэгъэ цIыкIу.
ШIэхъу сизуанэу
Зыскъудыи.
Мыц дэжъым сIанэ
Къыгъэдыи.
ОсчIэгъ къэгъагъэм
Сэ себэугъ:
Гъэтхэмэ пчъагъэ
Къысигъэугъ.

Зыгорэм септэ

Пцэкъэнтфыр сIыгъэу пцэжъыи
Сэ Пыщыц бэрэ сыщешъ.
Зыгорэ сыгу къыцхъыи,
СымышIэу зыгорэм септэ.
КъеуIурэн нагор, къеуIурэн,
Мафэр мэшIэты тыгъэпсэу.
Къыхъу, макъи къысэIурэн.
Ау сыда слэгъурэр къэпсэу?
Сырныч къэмланым фэдизэу —
Пцэгъо фыжъ сэ спэчIынатIэр.
«Ар сьд фэшI?» — сыгучIэ изэу,
КъыстырикIагъэн сэ пклантIэр.
Тезгъэдыкъагъэшъ нэплъэгъур,
Сэлъэгъу пцагъор коцыгъэу.
Джэуан къэптыцта, лэишIэгъур,
УасIомэ, зытеуцожыгъэу?
Нэужми бэрэ сэгъаишIэ
Щыц зыкъэпшIыгъ, пцэгъо фыжъыр!
ЗэрэмыпкIэнчыр сэгъаишIэ —
СикIэлэгъу игукъэкIыжъыр.

Къысфэнагъэр — тыгъэнэбзый?..

Хэгъэгъу мылкъур загощым,
Къысфэнагъэр — тыгъэнэбзый...
Сиухрэн сэ ишъугъо гъожъым,
Тхъэм къыситыгъэр — сэсый.
Коттеджхэр агъэпсы, агъэпсы... —
Къэтэджэрэр — Коттеджхъабл.
Сэ тхъагъоу тыгъэр къысфэпсы,
Гъабли сшIэн, сынэкIушъхъаплъ.
Адыгэ мэкIэмIэкIу, ишъузэмызау!
ТхъэмкIэ шыкур шъо ишъуигъаишIэ.
Коттеджгъэпсыныр орэсау.
Гъогудыжъыным зыкъырегъаишIэ.
... Сиусэ — зысшIомыдэу! —
Сикъошмэ сакъыфеджагъ...
КъысфычIэплъыгъэх нэгъеу:
«Унэ кIыIуф тыридагъ!..
Урысыем ишъхъурэр плъэгъурэн,
Рублевкэм пшIырэн игугъу.
УатIорэн: «Зи о къыбдэхъурэн,
Ау унитIумэ тыкъягъэгъугъу».
О ти Пэнэшъу, унэшъунэу,
ЗэгъаишIэ, тэ тыфэмый.
КъытишIошIы тыбдэлэшъунэу,
Нахъ чыжъаIоу Iаби, ягый...
Сикъошхэр, шъосIоныр, — ишъузафэн,
Апэрэу тэ ты — Урысый.
Зыпкъышъолэу тыцыт, тышъхъафэн,
СымыIахэр сэ — ишъэгъэзый...
Ары пакIошъ, зэрэдунэу
Зы унэгъошхом сэркIэ фэд.
Ори сэри ар тиунаеу,
КъыфэтэрэIу зы орэд.
Хэгъэгъу мылкъур загощым,
Къысфэнагъэр тыгъэнэбзый.
Сиухрэн сэ ишъугъо гъожъым...
Къаситэрэр: «Зэ-ды-тый! Зэ-ды-тый!..»

ЛЪЭГЪО НЭФ

Урыс тхаклоу В. И. Лихоносовым
ыныбжь мэлылфэгүм и 30-м илээс 75-рэ мэхьу

Виктор Лихоносовыр зэ-
лбашлэрэ урыс тхаклоу, Урыс-
сыем и Къэралыгъо премие
ыккы М. Шолоховымрэ Г. По-
номаренкэмрэ япремиехэм
ялауреат, къалэу Краснодар
ицфыгъэшлэуагъ, публицист,
общественнэ Иофшлэ ыккы
журналэу «Родная Кубань»
иредатор.

Виктор Лихоносовым ит-
хылхэр непэ къыдагъэкы-
хэрэп. Ар зытхыгъэхэр
къэшлэгъуае: тхаклоу егъа-
шлэм клэхэ къэлэ цыклым
зэрэдэсыгъэр ара, хьауми
джырэ тхылгышхэм бэдзэ-
рым хэбзаклэхэу къыралы-
хьагъэхэм адимыштэжэу
ара? Нахьыпэм, Совет хаб-
зэм игъом, зэлашлэщтыгъэ
тхэклошхом джы итхыгъэхэр
чладзыжынхэш, емыджэ-
жынхэм илоф нэсынклэ джы-
ри игъо къэсыгъэл.

Виктор Лихоносовыр
1936-рэ илээсым, мэлылф-
эгүм и 30-м станицеу
Топки зыфилоу Кемеровскэ
хэкум итым къышхыгъэ.
Коллективизациер къызе-
жэм, янэ-ятэхэм гъаблэм
зышаухьумээ, Воронежскэ
зыцлэ къутыруу зыдэсыгъэр
къабгынэ, Донбасс мэкло-
жых. Ау мыри зэрэнахь
мыдэгъур къызашлэм, Сы-
быр загъзагъ. Иван (Виктор
ятэ) ежь апэклэ Иофшлэн
лхыгъунэу Новосибирскэ
макло, бужым иуагъо ещэ-
жы. Виктор ыпэклэ янэ-ятэ-
хэм сабынх ашлэлэжыгъэ,
нэужыми тлу фыкыуагъэ.
Виктор изакъоу къафэнагъ.

Заор къызежэм, ятэу
Иван ашагъ ыккы 1943-рэ
илээсым Запорожьем пэ-
мычыжэу цыфэхыгъ. Мы
тхьамыклэгъошхоу къэхула-
гъэр тхаклом ыгу ныбжыруу
къынэжыгъ. Къэплонэн хьу-
мэ, ятэ ынэгъу зэхэгъуф-
ыкыгъэуи къышлэжырэп,
сыда плэмэ цыклу дэдагъ.
Арэу шытми, заор зау хуж
Виктор бэрэ мэшлокухэр
къызыщыцурэ станицем кло-
ти, ятэ ежэу къыхэкыштыгъ.
Джаш тетэу клалэр илээсы-
бэрэ ятэ къэкложыштыгъ
къышхыгъоу пэплэгъэ, ау
къыгъэзжыгъэл. Енэгъуагъо
иповестэу «На долгую па-
мять» зыфилоу мэр
Изубытыплэ фэхьугъэнклэ.

Еджапэр къызеу х нэуж,
Виктор Лихоносовым заво-
дэу «Сибсельмаш» зыфило-
рэм тлэклурэ Иоф шиллэгъэ,
ау гуахьо ащ хигъуатэщтыгъ-
гъэл. Иккылэгъум Виктор
лэзшэу клэхьопсыщтыгъ те-
атралыгъэ училищым члэхьа-
нышгъ артист ин хьунэу, ау
къыдэхьугъэл. Нэужым Пшы-
зэ шьолгыр къэклоу ыккы
Краснодар клэлэгъэджэ ин-
ститутыр 1961-рэ илээсым
къеуы. Ау иныбжыкыгъэу
зыклэхьопсыщтыгъэ сэнэ-
хьатыр ыгу илэ зэпытыгъ.
Илээс заулэ тешлагъэу, ащ

ехьыллагъэуи етхы романэу
«Когда же мы встретимся?».

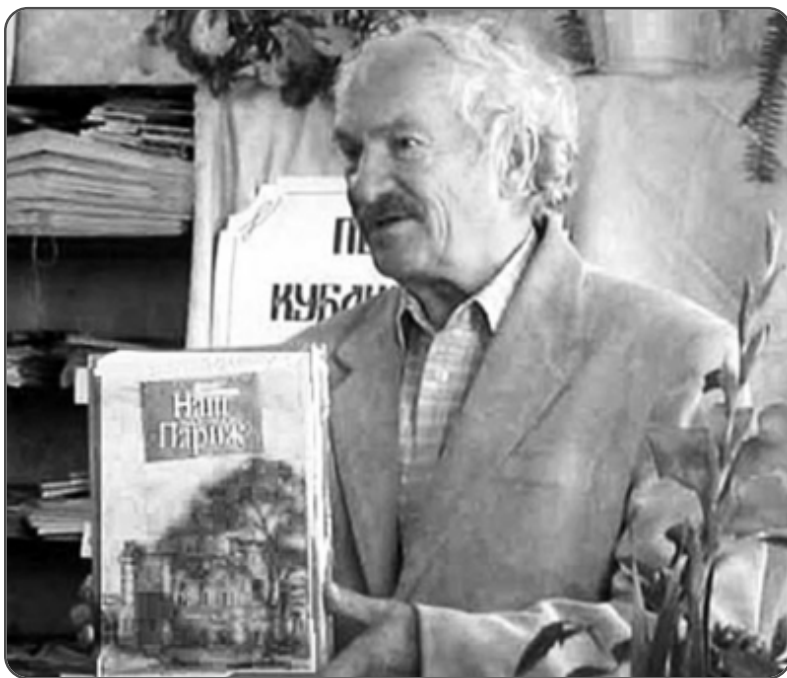
1961-рэ илээсым иккыхэ-
гүм Лихоносовым иапэрэ рас-
сказхэр тхаклоу Юрий Казако-
вым ригъэлэгъугъэх. Зэла-
шлэрэ тхаклом ахэр ыгу рыхьы-
гъэх ыккы бэ тырмыгъашлэу
журналэу «Молодая гвардия»
зыфилоу иредакцие ритыгъэх.
Ау амышлэрэ цлэм итхыгъэхэм
зыккы ягугъугъэхэп. Нэужым
Казаковым журналэу «Новый
мир» Лихоносовым илэпэрыт-
хыхэр ритыгъэх. Мыщ къыш-
дэхьугъэр гъэшлэгъоны, редак-
тор шьхьалэу Александр Твар-
довскэм лэтемыгъэу ирасска-
зэу «Брянские» зыфилоуэр
ыштагъ.

Илээсыбэ зытешлэ нэуж тха-
клом етхыжы: «Сишылэныгъэ-
клэ Твардовскэм сепхыгъагъ».
Ежь Твардовскэми Лихоносо-
вым пае етхы: «Итхыгъэхэр

И. Буниным иехэм афэдэу мэ-
лыдых». Иапэрэ тхыгъэхэр
журналым къызышхыаутхэм,
Виктор клэлэгъэджэу Анапэ
Иоф шиллэщтыгъ. Илээс зау-
лэрэ Пшызэ ишьолгыр зэфэш-
хьафхэм Иоф ащишлагъ. Тхэныр
тлэклу-тлэклузэ къылэклахэ
хьугъэ: ренэу зыгъэгумэккэрэр,
цылэныгъэм хэхьухэрэ зэ-
фэшхьафхэу гум епккхэу,
шьхэм риубытэхы кынэжы-
гъэхэр ары Изубытыплэ ышлэ-
гъэхэри. Ахэр эклэ нахь лэзшэу
зехишлэным фэшл цыфыбэм
залыгъэклагъ, тыхэгъэу ичлэ-
плабэм ащылагъ, ыгуккы куоу
зехишлагъ. Ахэм ащышых:
Михайловское, Тригорское, Кон-
стантиново, Тамань.

Я 60—70-рэ илээсхэм Мос-
ква, Новосибирскэ ыккы Крас-
нодар къашыдэкых ирассказ-
хэмрэ иповестхэмрэ зыдэт
тхылхэр. Ахэр: «Вечера»,
«Что-то будет», «Осень в Та-
мани», «Голоса в тишине»,
«Люблю тебя светло», «Эле-
гия», нэмыкхэри. Мы илээс-
хэм къашегъэжыагъэу гогу
лагъо тезышагъэхэ Ю. Ка-
заковымрэ Ю. Домбровскэмрэ
иныбджэгъу шьыпкъэ хьугъэх.

Илээсыбэрэ нэосэныгъэ-зэп-
хыныгъэ ин зэдыралагъ Виктор
Лихоносовымрэ Иван Варавэ-
р (усакло, къээзэкъ жэрыло на-
роднэ творчествэм иугъоякыу)
ыккы Г. Захарченкэм (Кубанскэ
къээзэкъ оредыло купым изэ-
хэщакыу). Тхаклоу блэкыгъэм
иуахьтэ пэблагъэ фэхьугъэ ыккы
ащ ихьышгъ дихьыхыгъ. «Ежь
цыфхэм лэзшэу укызэкла-
гъаблэ. Етланэ ащ зыгорэ къы-

хэмклэ тарихьым зыкы-
фегъэзжы, 1792-рэ илээ-
сым Запорожьем ис къэ-
зэкхэр Пшызэ шьолгыр
къызэрагъэкошчыжыгъа-
гъэхэр ыккы ихэгъэу икы-
жыгъагъэу ятлэкишчирэ
илээсхэу ятлэкишчирэ лэ-
шлэгъум къэзыгъэзжыгъа-
гъагъэхэм яхьыллагъ. Рома-
ным хьугъэ-шлагъэу бэ
тыгу къыгъэкыжыгъэр:
зэмклэ 1937-рэ илээсым нэс
Донрэ Пшызэрэ зэхэтэу
Азовэ-Черноморскэ Респуб-
ликэу зэрэщытыгъэр, етланэ
Азовэ-Черноморскэ край
зэрашыжыгъагъэр. Мы
романыр эклэм апэу роман-
гукъэкыжы.

«Тэ джыри бэ зэхэтфын
фаер, джа лэахьаныжым
ящылэклагъэр, яшэн-хабзэ-
хэр, язеклоклэ-шылкхэр тэ-
рэзэу зэхэтшыккынкхэ, къыд-
гурылонхэм фэшл», — ело
Лихоносовым.

Романыр хьугъэ-шлэгъэ
ин дэдэу тхылгеджэхэм
якультурнэ шылэныгъэ къы-
хэхагъ. Ар къэзыушыхьа-
тырэр тхылгым итираж
миллионш хьоу къызэрэдэ-
кыгъэр ары. Виктор Лихо-
носовым итхыгъэхэр бэзэ
зэфэшхьафхэмклэ зэрэдэ-
кыгъэх. Ахэр: французьб-
зэр, нэмыщыбзэр, польскаб-
зэр, венгрьбзэр, чехыбзэр,
болгарыбзэр, румыныбзэр.

Виктор Лихоносовыр ти-
республикэ бэрэ къэкlorэ
тихьаклэ льяпл. Тхаклоу лэ-
шэу шлу алэагъэу ыккы
агъэллэпэ Адыгейм шыл-
сэхэрэм. Ар къыушыхьатэу
къэплонэ плэахьыгъ В. Ли-
хоносовыр къызышхыгъэр
илээс 70-рэ зэхьум АР-м и
Лэапкэ библиотекэ игъэ-
клотыгъэу зэрэщыагъэ-
унэфыкыгъагъэр. Ащ дэ-
жым еджэплэ залым узшы-
тысын чыплэ имылэжэу
цыфхэр бэу къытфэклогъа-
гъэх. Тхэклоу цлэрылом
лэахьэу цыф лэапкэ зэфэш-
хьафхэм ащышхэр къе-
клэлагъагъэх. Зэлулэгъур
къызылэуи хьыгъагъ АР-м,
КъБР-м, КъЦР-м январднэ
тхаклоу Мэшбэшлэ Исхьакъ.
Ар лэытэныгъэшхоу тхаклом
фишлэрэр къыхыгъэщэу ит-
хыгъэхэм игъэклотыгъэу
къагъушылэгъагъ.

Тэ ти Лэапкэ библиоте-
кэ Виктор Лихоносовым ит-
хылхэр члэых. Арышгъ,
эклэ тхылгеджэхэу тхаклоу
шлу зылэгъухэрэм тыкы-
шбожэ. Ежь Виктор Лихо-
носовым тыфлэаго псау-
ныгъэ пытэ илэу, илээсыбэ-
рэ творческэ гъэхьэгъэ-
шлэхэр ышлэнхэу.

Къэзыгъэхьагырэ
Шьхьащэкъо
Мир.

Лэапкэ библиотекэм
иофшлэ.

ыккы апэрэ литературнэ награ-
дэу «Ясная Поляна» зыфилоуэр
ялауреат хьугъэ.

«Тхьэм къысфыхыгъ Васи-
лий Афанасьевич Чернецкэр,
— етхыжы Лихоносовым. —
Мыр бэрэ ежагъ Пшызэ ехьы-
лагъэу ышлэхэрэр зыгорэм
ригъэтхыжынэу. Апэдэдэ Чер-
нецкэм сызылулагъэр 1971-рэ
илээсыр ары». Нэужым тха-
клом бэу станицэхэр къыкыла-
гъэх, нэжэ-лужэхэм зэдэгъу-
шлэгъухэр адырилагъэх, къээзэкъ
шьузабэхэм, нэмыкк хэгъэу
кыкыжыгъэ къэзыгъэзжыгъэ-
хэм, край архивхэми бэрэ Иоф
ащишлагъ.

Гушылэ пэпчэ хьугъэ-шлэгъэ
шьыпкъ, уахьтэр ыккы чыплэр
документхэмклэ къэбгъэлэгъ-
гон, къыплотыккы плэахьыгъ.
Ау романыр тхаклом историчес-
кэу ылыгъэрэп. «Мыр фэсакъ-
зэ зэрэщытыгъэу, жэрылоклэ
гъэпсыжыгъэ гукъэкыжыгъэу
илээсыбэм ащылагъэхэр ары»,
— ело ащ. Къэхьугъэгъэ тхьа-
мыклагъохэр къэзыушыхьатырэ
тхылгхэм пэблагъэ афэхьуи,
унэшэу шьэфхэу краим иархив
члэлхэм, унагъохэм къафэнэ-
жыгъэхэм нэуасэ зызафэшлым
шьыпкъэр цыфхэм зэрамышлэ-
рэр лэзшэу гуахьышхо шы-
хьугъ. «Урамын цыфэу тетхэм
саяплэ зыхьуклэ бэрэ сегушы-
сэ, мыхэм ашлэрэп чыгоу зы-
щыпсэхэрэм икъэбар, къе-
хуулагъэр, къышхышлэгъэр»,
— етхыжы тхэклоу цлэрылом.

Тхылгыр итеплэахьэ ины,
нэкубгъоу шьых фэдиз мэхьу.
Романым къыушыгъэр лэахьаныр
я XIX — XX-рэ лэшлэгъухэр
ары. Игеройхэм ягукъэкыжы-

клэлэахьыгъ», — ело Лихоно-
совым. Нахьыпэрэм шьхьэ-
клэахьыгъэ ратынэу къаджэзэ,
тхэклоу лэпэлэсэм ежь цыфы
пэпчэ шьхьэклэахьыгъэ зы-
фишхыжыным фегъасэх. Лы-
тэныгъэшхо нахьыжэхэм,
ны-тыхэм афэшлыгъэныр,
Иофшхоу зэрахагъэр, къэра-
лыгъор ушэтынэу зыхьыгъэм
ахэм ялахьышлу зэрэхэлыгъэр
— эклэ къашыгъэгъэщы ит-
хыгъэхэм. Анахь художествен-
нэ лэагаплэр къэзытырэр
тхаклом ежь шылэныгъэм фы-
щытыккы фырилоу ары. Лихо-
носовыр бэмэ агъэгумэккы.
Игеройхэмклэ къэгъэлэагъо
къын зилэм гугъуемылэныгъэ
къыхэмыфэу хэти дэлэн зэрэфэ-
р. Мыхэр эклэри тхылгеджэ-
хэм агуккэ къаштэ ыккы цы-
фым ищылэныгъэклэ зэрэнахь
ляплэр зэхашлэ. Ихьылыгъэр,
ныбджэгъуныгъэр, гуклэгъу-
ныгъэр, — мыхэр ары темэ
шьхьалэу Лихоносовым итвор-
чествэ цыкыгъэтхыхэрэр.

1986-рэ илээсым илээс 90-рэ
зыныбжь тхаклоу Борис Зайце-
вым (Париж щыпсэуштыгъ)
ищытхэу гъэлэгъонклэ Лихо-
носовым иповестэу «На дол-
гую память», ащ нэмыкк тхы-
гъэхэри къышхыаутых тхылг
тедзаплэу «Балимар» ыккы Нью-
Йоркскэ гъэзэтэу «Новое рус-
ское слово».

А илээс дэдэм къыдэкыгъ
Кубань ехьыллэгъэ романэу
«Наш маленький Париж»
(нахьыпэклэ «Ненаписанные
романы» ышлагъ). В. Лихоносо-
выр 1987-рэ илээсым УФ-м и
Къэралыгъо премиеу Л. Тол-
стоим ыцлэклэ агъэнэфагъэм

«МЫЕКЪУАПЭ ИНЭФЫЛЪЭХЭР» ИЛЪЭС 20 МЭХЪУ

ИкъашьохэмкIэ тыгъэм дэшIэты

КъэшъокIо купэу «Мыекъуапэ инэфыльэхэр» зызэхашагъэр илээс 20 мэхъу. Ащ фэгъэхьыгъэ концертыр «Налмэсым» и Унэ мэлылфэгум и 29-м щыкIошт. Пчыхъэзэхэхэм илээс зэфъэшъафхэм ансамблэм хэтыгъэхэр, лъэпкъ искусствэр зышлогъэшIэгъонхэр хэлэжьэщтых.

Адыгэ республикэ гимназиэм къэшъокIо купэу шызэхашагъэм кIэлэеджэкIо 12 ашти, IофшIэныр Къулэ Мыхъамэт ыублэгъагъ. КъэшъуакIэ ззыгъашIэ зышIоигъохэр нахьыбэ зэрэхъухэрэм, къалэм икIэлэеджакIохэр кыхахъэхэ ашIоигъоу кызырэкIэлъэхухэрэм фэшI ансамблэм унэ хэхыгъэ иIэныр уахътэм пшгъэрылгъэу кыгъэуцуштыгъ.

Художественнэ пашэу Къулэ Мыхъамэт Iэпылэгъу кыфэхъуштыгъэх «Налмэсым» и артистхэу Лыхъурэе Заур, Гъонжыкыо Рустам, Хьалэштэ Аскэр. Мыекъуапэ культурэмкIэ и Унэ ансамблэм зыщигъасэу ыублагъ.

— КIэлэцIыкIумэ адыгэ къашьохэр ашIогъэшIэгъоныгъэ къодып, яшыIэныгъэ щыщ хъугъагъэх, — къалогъэжы Лыхъурэе Зауррэ Хьалэштэ Аскэррэ. — Адыгэ шъуашэхэр афадыгъэх, артист шъыпкъэ хъугъэхэу залыгъэжэу уахътэ къякIуштыгъ.

— Ансамблэм апэу гъэхъагъэ зышIыгъэр 1996-рэ илээсыр ары, — зэдэгущыIэгъур лъегъэкуатэ Къулэ Мыхъамэт. — «Мыекъуапэ жъуагъохэр егъэнэфых» зыфиIорэ фестивалым апэрэ чIыплэр кы-

щыдихыгъ. Урысыем ифестивалэу «Орленкэм» шIухъафтын шъхьалэу Гран-при зыфиIорэр тиансамблэ кызыфагъэшъуашэм, едгъэжэгъэ Iофыр зэрэлъыдгъэкIотэщтым нахъ куоу тегупшысагъ.

Гухэлъ шъхьалэр

— Лъэпкъ искусствэм кIэлэеджакIохэр хэшэгъэнхэр, ягущъхъэ кIуачIэ зыкыегъэлэтыгъэныр, лъэпкъ зэфъэшъафхэм якультурэ зэгъэшIэгъэныр, адыгэмэ ятарихъ шыгъэгъозэгъэнхэр типшъэрылъ шъхьалэмэ ащышыгъэх, — еIо Къулэ Мыхъамэт. — Тигухэлъхэр кыддэхъунхэм пае ны-тыхэр, лъэпкъ зыIэхэр Iэпылэгъу кызырэтфэхъуштыгъэхэр тыгыгъушхэрэп.

«Мыекъуапэ инэфыльэхэм» Тьркуем, Польшэм, Москва, Къыблэ шьолгырым концертхэр къашагыгъэх, дунаим цIэрыIо шыхъу-гъэх. Ансамблэм зыщызыгъэсагъэхэм ащышхэр «Налмэсым» аштагъэх.

Джырэ уахътэ «Мыекъуапэ инэфыльэхэм» икъэшъуакIохэр аныбжхэм ялытыгъэу гоштыгъэх,

нэбгырэ 200 фэдиз мэхъух. Адыгэ Республикэм инароуднэ артистхэу НэмылIэкыо Риммэ, Къэбэртэе-Бэлыкъарымрэ Адыгеимрэ язаслуженнэ артистхэу Нэныжэ Айдэмыр, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артистхэу Шагудж Батрай, Людмила Кирячок, ТхьакIумэщэ Налбек, нэмылIэхэми кIэлэеджакIохэр агъасэх. Музыкантхэу Лыхъурэе Заур, Цэй Аслъан, ГъукIэлI Батыр, фэшъафхэри купым иIофшIэн лызыгъэкIуатэрэм ащышых.

Шуныгъэ Iофыгъохэр илээс зэфъэшъафхэм дэгъоу агъэцIагъэх Къатмэс Фатимэ, Мэт Заурэ, Тутарыщ Людмилэ, Алыбэрд

Зарэ, Хьэхъу Асыет, нэмылIэхэми. «Мыекъуапэ инэфыльэхэр» непэ «Налмэсым» и игугъаплэх. Къэлэ администратием, культурэмкIэ республикэм и Министерствэ, гъэсэнныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ Министерствэм ансамблэр янэплэгъу ит. Непэрэ къэшъуакIохэм артист цIэрыIомэ ямызакъоу, юристхэр, экономистхэр, кIэлэегъаджэхэр,

нэмылIэхэри къахэкIыштых. Общественнэ ищыкIэгъэ цIыф зэрэхъушхэм тицыхъэ телъэу, тигуапэу яюбилей концерт неущ Мыекъуапэ тыщеплъышты.

Опсэу, ансамблэу «Мыекъуапэ инэфыльэхэр»! Адыгэ Республикэм урилэгъу. Адыгэ быракъыр бгъэбыбатэзэ дунаим укышчэшъо. Ансамблэу «Казачатэм», нэмылIэхэми ныбджэгъуныгъэу адыуиIэр лъыбгъэкIуатэзэ, уигъэхъагъэхэм ахэбгъэхонэу, тыгъэм удэшIэтызэ, лъэпкъ искусствэр лъыбгъэкIотэ-нэу пфэтIо.

Сурэгтым итхэр: «Мыекъуапэ инэфыльэхэм» икъэшъуакIохэр.

Футбол. Урысыем изэнэкъокъу

Пчъагъэр зэфэдэ

Урысыем изэнэкъокъу хэлэжьэрэ командэхэу ятIонэрэ купым хэтхэр мэлылфэгум и 26-м зэрешагъэхэр зэтэгъапшэх.

«Мэшыкъу» Пятигорск — «Алания-Д» Владикавказ — 1:3, «Фанор» Беслан — «Ротор» Волгоград — 1:1, «Таганрог» Таганрог — «Биолог» Прогресс — 0:2, «Кавказтрансгаз» Рыздвинный — «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — 2:2, «Славянский» Славянск-на-Кубани — «Ангушт» Назрань — 3:1, «Астрахань» Астрахань — «Олимпия» Геленджик — 3:0, «Митос» Новочеркасск — «Динамо» Ставрополь — 1:0, «Торпедо» Ермэлхьабл — СКА Ростов-на-Дону — 2:1, «Энергия» Волжский — «Дагдизель» Каспийск — 0:1.

«Зэкъошныгъэр» «Кавказтрансгазом» зыдешIэм къэлапчъэм Iэгуаор дэзидзагъэхэр: П. Колесников — 39, С. Лукьянов — 90 (пенальтикIэ) — «Кавказтрансгаз». А. Нартиков — 60, Д.Василькин — 76 — «Зэкъошныгъ».

Зичзыху ешIэгъухэр жьоныгъуакIэм и 3-м яIэщтых. «Зэкъошныгъэр» «Славянскэм» тикъалэ шыIукIэшт.

**Нэклубгор зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТИЛЪ Нурбий.**

Шъхьэлэхъо Рустам Прагэ щатекIуагъ

Къуаджэу Шоинокъо кыщыхъугъэ спортсмен Iэпэласэу, ТIопсэ районим ит чылагъоу Георгиевскэм щыпсэурэ самбист лъэшэу Шъхьэлэхъо Рустам Чехием истолицэ ЕвропэмкIэ зэнэкъокъоу цылагъэм пэрытныгъэр кыщыхъу.

Ащ фэдэ текIоныгъэ Рустам зэришIыштым тицыхъэ телъыгъ, Прагэ кыкIышты къэбарым тежэщтыгъ. ТIуапэс шыщ зэлъашIэрэ тренерэу Шъхьэлэхъо Аслъан ыгъэсэрэ атлет лъэшыр Урысыем самбэмкIэ ихэшыпыкIыгъэ командэ хэтэу Европэм пэрытныгъэр кыщыхъуныным фэбэнэ-нэу кIогъагъэ. Адыгэ кIалэр дэгъу дэдэу бэнагъэ.

Инэкъокъогу пстэуми Рустам атекIуагъ, джы ащ спорттивнэ трофейхэу илэхэм яколлекция бай «чешскэ» дышгъэр къахэхъуагъ. Опсэу, Рустам! ТапэкIэ джыри бэрэ тызэрэбгъэгущIоштым тицыхъэ телъ.

Европэм щатекIуагъэм кызыгъэзэжыым зы мафи бимытIупшэу еджэным пидзэжыгъ, ащ кычIэтIупшыгъо экзаменхэр, ЕГЭ-р къежэх. Ыгу рыхъырэ сэнэхъатым ильагъо зэретеуоштыми кIэхъопсы, ари кызырэдэхъуштым ицыхъэ телъ. Рустам лъэшэу кыфэгущIуагъэх иныбджэгъухэр, кыдеджэхэрэр, иIахылыхэр, батырым ядэжъ гушIуакIо кыфэкIуагъэр бэдэд, хъохъуби фалуагъ.

Прагэ щыкIогъэ зэнэкъокъум Урысыем ихэшыпыкIыгъэ командэ апэрэ чIыплэр кыщыхъуныгъ,

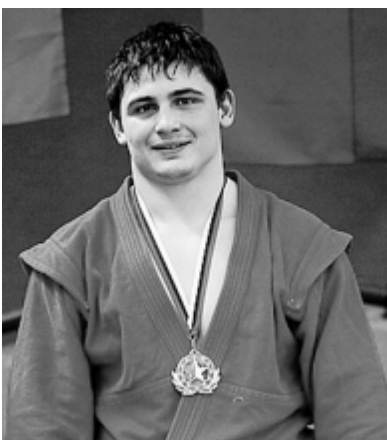
зы дышгъэ медалэу тикомандэ кыщыхъгъэр Рустам ихъупхъапкIэ хъугъэ.

— Мы аужырэ илээсбылым Рустам мыпшыгъжэу Iоф зыдишIэжыгъ, — самбистым игъэсакIоу Шъхьэлэхъо Аслъан кытфелуатэ. — Спортым гъэхъагъэхэр шыпшIынхэр IэшIэхэп. Бэ ащ ищыкIагъэр: гуетныгъэр, режымыр, дисциплинэр, тренировкэхэр, сборхэр, зэнэкъокъухэм уахэлэжьэныр...

Къыблэ федеральнэ шьолгырым самбэмрэ дзюдомрэкIэ зэнэкъокъухэу шылагъэхэм зэп ащ теклоныгъэ кызыррашыхъуыгъэр, ащ ыужы лъыкIотагъ — Урысыем ичемпион хъугъэ. ГъэрекIо дзюдомкIэ спортым имастер инорматив ригъэкъугъ, национальнэ командэм чIыплэ шиубытыгъ, Европэм кIонэу путевкэ кыратыгъ.

КIалэм бэкIэ ушыгугъынэу шыт, зэчый хэлъ, — еIо тренер цIэрылоу, шытхъушхо зыпылф Мыекъопэ бэнэпIэ школыр зэхэзышагъэу, АГУ-м физическэ культурэмрэ дзюдомрэкIэ иректорэу Кобл Якъубэ. — Сэ ащ ибэнакIэ слъэгъугъэ, бэдэдэкIэ ушыгугъынэу шыт. Рустам ылэпкъ-лъэпкъхэр пытэх, шылычым фэдэх, кIочIэшхо хэлъ.

Килограмм 87-рэ кызышчэхэрэм якуп хэтхэу Европэм пэрытныгъэр кыщыхъуныгъэм фэбэ-

нэрэ кIалэхэм мы аужырэ илээсхэм тибэнакIохэм ягъусэхэу анахъ лъэшхэзэ кыракIох Грузием, Украинэм, Болгарием ясамбистхэр.

— Анахъ кIынэу шытыр, — кытитIуагъ Рустам, — зерифэшъуашэм тетэу бэнэным зыфытебгъэпсыхъаныр ары. Урысыем испортивнэ напэ кысыухъумэнэу зэрэщытым пшгъэдэкIыжыныгъэшхо зэрэпылбым тIэку ситгэгумэкIыштыгъ, ау сэ тренерхэм, командэм кызыдхэт кIалэхэм, кытфэгумэкIыхэрэм, ныбджэгъухэм, Iахылыхэм, чIыплэгъухэм яцыхъэ кызырэтстельными скIуачIэ кыыхыгъахъоштыгъ. ГушIэ-кIэ къэлогъуай теклоныгъэр кыдэпхыгъэу, пьедесталым утетэу урысые гимным гучIэр зыгъэшъэбэрэ макъэхэм кыпфахырэ зэхашIэхэр. Ар гушIогъо лъэш!

Рустам грузин бэнакIоу А.Милдиани текIуагъ, ащ ыуж финал ныкIом Г. Бухариным кышIуи-хыгъ. КIэух зэIукIэгъум С. Велевым «жыы кыыригъэшагъэп». Джащ тетэу шапсыгъэ кIалэр лы фэдэу Прагэ ибэнэпIэ алырэгъу щызекIуагъ.

НЫБЭ Анзор.

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдзыгъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилгэп-къэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестыанскэр, 236

**Редактор
шъхьалэм
иапэрэ гуадзэр
АУЛЪЭ
РУСЛЪАН**

**Редакциер
зыдэшIыр:**
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшгъэдэкIыжъ зы-
хырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыцаушыхъатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлы-IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темир-Кавказ чIыплэ гъэIоры-шлант, зэраушыхъа-тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым кыхиу-тыхэрэм мышъып-къагъэу къахафэ-хэрэмкIэ къэзыт-хыгъэхэм пшгъэдэ-кIыжъ ахы. Къа-тхэхэрэмрэ гъэзетым щылажэхэр-рэмрэ яеплъыкIэ зэтемыфэн ылъэ-кIышт. Гъэзет-еджэхэм кыт-фагъэхырэ тхы-гъэхэр зэхэтфы-хэрэп ыкIи къэ-зытхыгъэхэм аIэкIэдгъэхъа-жыыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

**Пчъагъэр
4280
Индексхэр
52161
52162
Зак. 1241**

Хэутыным
узыкIэштхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэштхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00